

Archeologienota: Het archeologisch bureauonderzoek voor de verkaveling aan de Kerkstraat te Zwalm

Annelies De Raymaeker
 Amber Myngheer

Tienen, 2021
 Studiebureau Archeologie bv

Archeologienota: Het archeologisch bureauonderzoek voor de verkaveling aan de Kerkstraat te Zwalm

**Annelies De Raymaeker
Amber Myngheer**

**Tienen, 2021
Studiebureau Archeologie bv**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch bureauonderzoek voor de verkaveling aan de Kerkstraat te Zwalm
--

Initiatiefnemer:	Topomar
Projectleiding:	Annelies De Raymaeker & Vanessa Vander Ginst
Erkend archeoloog:	Annelies De Raymaeker
Auteurs:	Annelies De Raymaeker, Amber Myngheer
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bv (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bv mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bv
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2021, Studiebureau Archeologie bv

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek	2
1.1 <i>Beschrijvend gedeelte</i>	2
1.1.1 Administratieve gegevens	2
1.1.2 Archeologische voorkennis	4
1.1.3 Onderzoeksopdracht	4
1.1.4 Werkwijze	7
1.2 <i>Assessmentrapport</i>	8
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied	8
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied	13
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied	20
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	23
1.2.5 Synthese	24
Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen	27
2.1 <i>Administratieve gegevens</i>	27
2.2 <i>Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem/opgraving</i>	29
2.2.1 Aanleiding van het vooronderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.2.2 Resultaten van het bureauonderzoek	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	30
2.2.4 Onderzoeksmethode en -strategie	32
2.2.5 Onderzoekstechnieken	35
2.2.6 Voorziene afwijkingen van de Code Goede Praktijk	41
Bibliografie	42

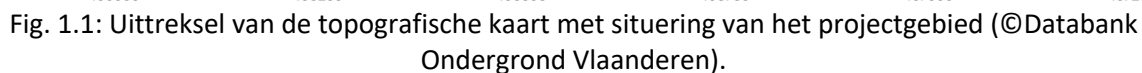
Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2021E161
Aanleiding:	De opgemaakte archeologienota kadert in een geplande omgevingsvergunning (verkaveling) met in totaal een kadastraal oppervlakte van ca. 3638 m ² . Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 3000 m ² of meer bedraagt (Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).
Erkend archeoloog:	Annelies De Raymaeker OE/ERK/Archeoloog/2016/00148 Studiebureau Archeologie bv OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Zwalm, Kerkstraat (fig. 1.1 en 1.2) Bounding box: punt 1: x = 106 560, y = 175 385 punt 2: x = 106 633, y = 175 465 Zwalm, afd. 7, sectie A, perceel 383E (fig. 1.3)
Relevante termen: ¹	Bureauonderzoek, (zand)leemstreek, vicus van Velzeke, Romeinse periode
Bebouwde zones:	Perceel 383E

¹ Thesaurus: <https://inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus>

3

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

1.1.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

1.1.3 Onderzoeksopdracht

Het archeologisch vooronderzoek beoogt vast te stellen of er een archeologische site aanwezig is op een terrein, wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van bodemingrepen.

De Code Goede Praktijk draagt een aantal mogelijke onderzoeksfasen aan, opgedeeld in prospectie zonder ingreep in de bodem³ (te weten de bureaustudie, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering) en prospectie met ingreep in de bodem⁴ (het verkennend archeologisch booronderzoek, waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten en proefputten in functie van steentijd artefactensites). Na voltooiing van elke fase in het vooronderzoek wordt afgewogen of verder vooronderzoek noodzakelijk is en wat de aard van dat vooronderzoek is. Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- de hoogstwaarschijnlijkste afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven.
- een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen.
- een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken.

³ Zie de Code van Goede Praktijk versie 4.0 hoofdstuk 7 paragraaf 7.1 t/m 7.5.

⁴ Zie de Code van Goede Praktijk versie 4.0 hoofdstuk 8 paragraaf 8.1 t/m 8.7.

- een plan van aanpak voor een behoud *in situ* op te maken.

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria, aangezien het doel van een archeologisch vooronderzoek immers is om met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bovenstaande informatie te kunnen leveren:

- Is het *mogelijk* deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het *nuttig* deze methode toe te passen op dit terrein? passen op dit terrein?
- Is het *noodzakelijk* deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Vraagstelling:

- Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?
- Moeten er bijkomende maatregelen genomen omwille van eventuele aanwezige sites?
- Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.
- Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud *in situ* van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

Randvoorwaarden:

Niet van toepassing.

Beschrijving geplande werken:

Voor een correcte inschatting van de verstoring van de bodem wordt in deze subparagraaf een gedetailleerde beschrijving van de geplande bodemingrepen van de initiatiefnemer opgesteld, geïllustreerd met (de meest recente) bouwplannen en doorsnedes⁵ voor zover deze reeds zijn opgesteld.

Huidige situatie

Vandaag de dag is het projectgebied grotendeels bebouwd met een hoeve en enkele bijgebouwen/stallen (fig. 1.4). Ter hoogte van de woning zijn drie kelders aanwezig (fig. 1.5). Deze hebben een verstoring tot ca. 2,2 m onder de vloerplas van de gelijkvloerse verdieping veroorzaakt.

In de noordoostelijke zone bevindt zich een verhard plein. De zuidelijke zone is onbebouwd en in gebruik als grasland.

⁵ Alle bouwplannen werden ter beschikking gesteld door de initiatiefnemer. Deze worden ook digitaal meegestuurd met de archeologienota.

Fig. 1.4: Een luchtopname 2020 geeft de huidige situatie weer.

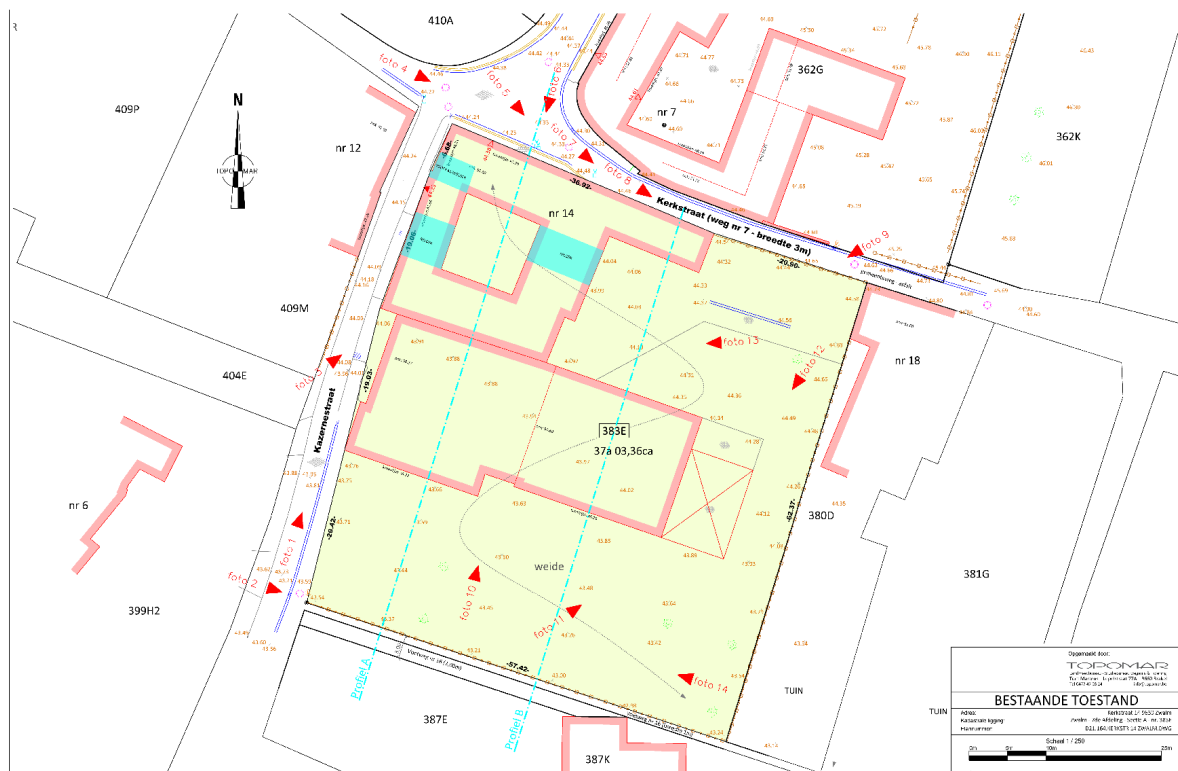

Fig. 1.5: Opmetingsplan met aanduiding van drie kelders (lichtblauw).

De geplande werken houden een verkaveling in van 7 loten waarvan 4 halfopen bebouwingen en 3 open bebouwingen (fig. 1.6). De oppervlakte van de loten varieert tussen ca. 317 m² en ca. 862 m². De verkaveling sluit volledig aan op de bestaande wegenis, de nutsvoorzieningen zijn hier dan ook al aanwezig.

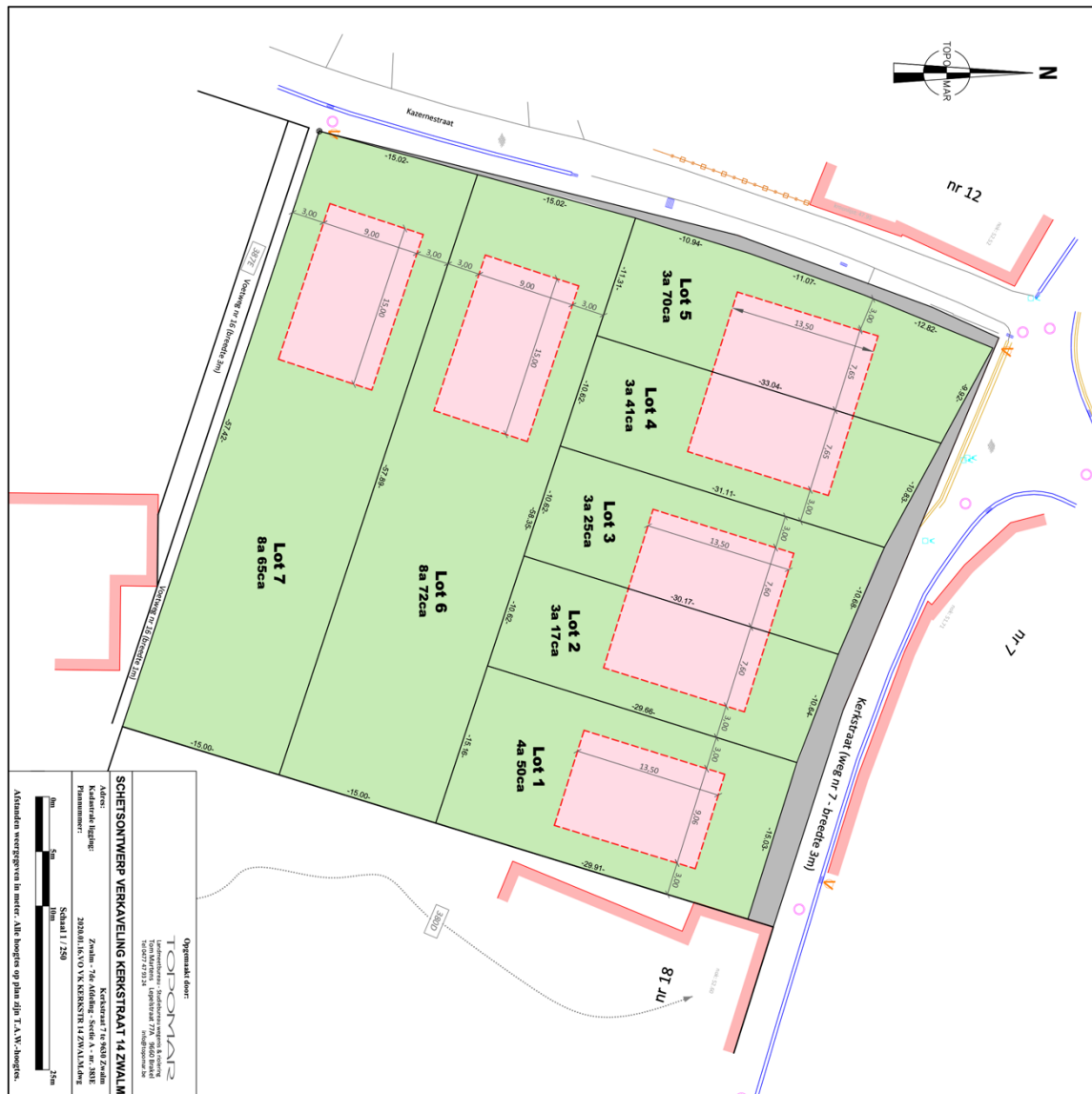

Fig. 1.6: Overzicht van de geplande werken.

1.1.4 Werkwijze

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens van het onderzoeksgebied (waar o.a. de gekarteerde bodemserie, het onderliggend substraat, digitale hoogtemodellen etc. van het onderzoeksterrein onder worden verstaan) verzameld op basis van de online ter beschikbaar gestelde data uit geografische informatiesystemen⁶. Voor wat betreft de beschrijving van het fysisch

⁶ www.dov.vlaanderen.be

geografische gesteldheid van het terrein werden concreet de topografische kaart van België, de tertiairgeologische kaart, de quartairgeologische kaart, de bodemkaart, de bodemerosiekaart, de bodembedekkingskaart, het kadasterplan en luchtfoto's geraadpleegd. Een geomorfologische kaart werd niet geraadpleegd, vermits deze niet beschikbaar is voor het projectgebied. Deze plannen - via Geopunt Vlaanderen en het NGI⁷ online ter beschikking gesteld - werden verder bewerkt tot publicatieplannen met behulp van de software QGIS 3.10 A Coruña.

De locatie van het projectgebied en omringende terreinen werden op het belangrijkste beschikbare historisch kaartenmateriaal bestudeerd, waarvan enkel de relevante kaarten zijn bijgevoegd, om de evolutie van het grondgebruik binnen het onderzoeksgebied gedurende de laatste eeuwen zo goed mogelijk in beeld te brengen. Dit kan immers kenniswinst opleveren over de kwaliteit van het eventueel aanwezige bodemarchief en de bewaringsconditie ervan.

Van het tot noch toe uitgevoerde historische en heemkundige onderzoek is een *status quaestionis* opgemaakt op basis van ontsloten publicaties en de digitale Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed van Onroerend Erfgoed⁸. Historisch kaartmateriaal (zoals de Ferrariskaart, de Atlas der Buurtwegen of de kaart van Vandermaelen) is georeferereerd geraadpleegd via het geoportaal van Onroerend Erfgoed en bijkomend relevant kaartmateriaal is opgezocht via portaalwebsite www.cartesius.be.

Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd, omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal geen grondgebruik naar voren komt dat dit noodzakelijk maakt. Een grondige studie van de beschikbare archivalische bronnen kan wel bijkomende informatie aandragen voor de middeleeuwse geschiedenis van het onderzoeksgebied, maar een dergelijk onderzoek is van een dusdanige omvang dat dit niet past binnen een archeologienota.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied

Het projectgebied is gelegen te Hundelgem (Zwalm) in de (zand)leemstreek. Het behoort tot het traditioneel landschap van de Zwalmstreek.

Het terrein is gelegen op de zuidoostelijke flank van een heuvel in de vallei van de Zwede- en Fonteinbeek (fig. 1.6). De Fonteinbeek ontspringt op ca. 217 m ten zuiden van het projectgebied, en de Zwedebeek stroomt op ca. 395 m ten oosten. Beide waterlopen behoren tot het bekken van de Boven-Schelde.

Het projectgebied zelf daalt in zuidwestelijke richting van ca. 44,4 m TAW tot ca. 43 m TAW (fig. 1.7 en 1.8). Het noordwest-zuidoost georiënteerde terreinprofiel vertoont een relatief vlak terrein dat geleidelijk stijgt in zuidoostelijke richting van ca. 44 m TAW tot ca. 44,4 m TAW.

⁷ Nationaal Geografisch Instituut België.

⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

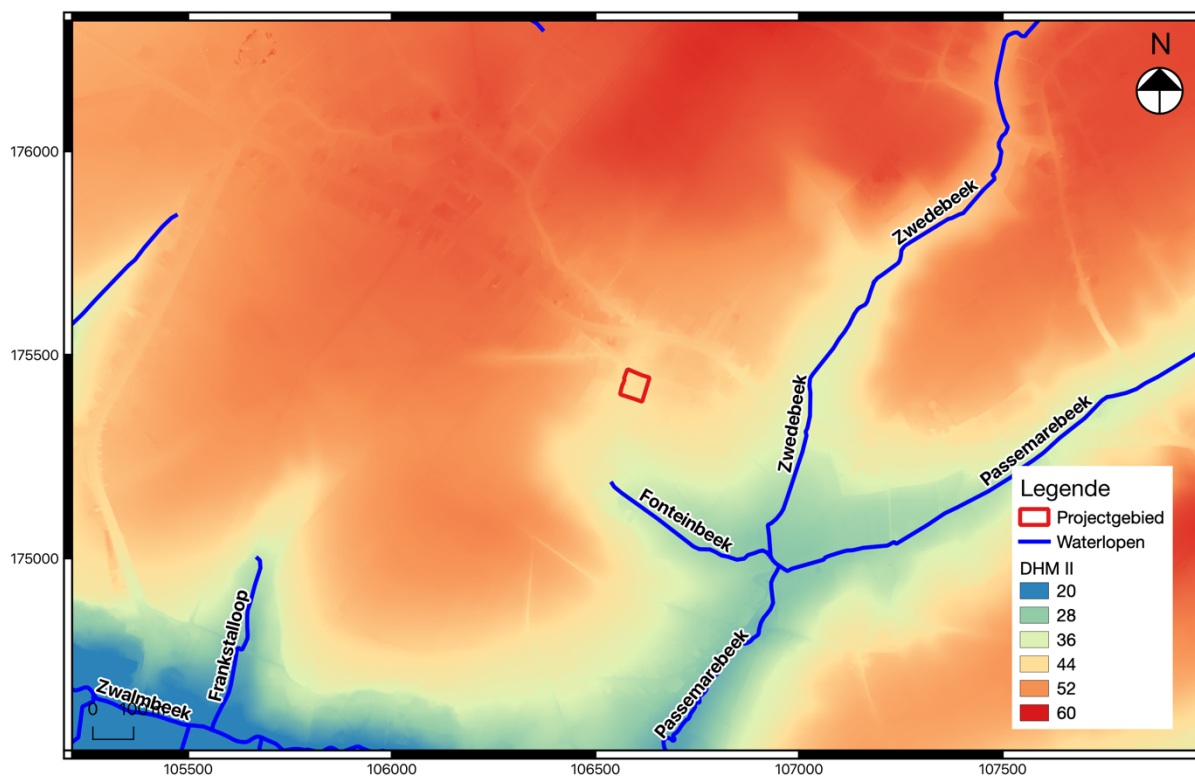

Fig. 1.6: Uittreksel uit het DHM (DHM II) met aanduiding van het projectgebied.

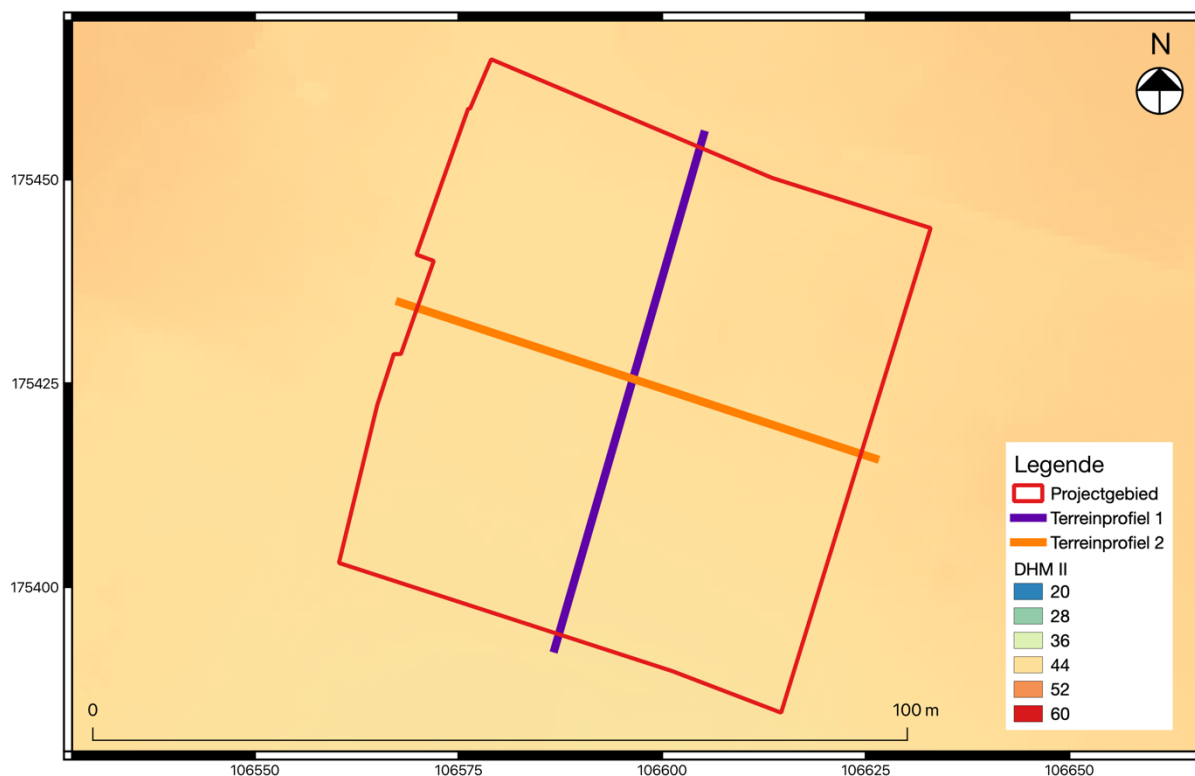

Fig. 1.7: Detail uit het DHM (DHM II) met aanduiding van het projectgebied en de terreinprofielen.

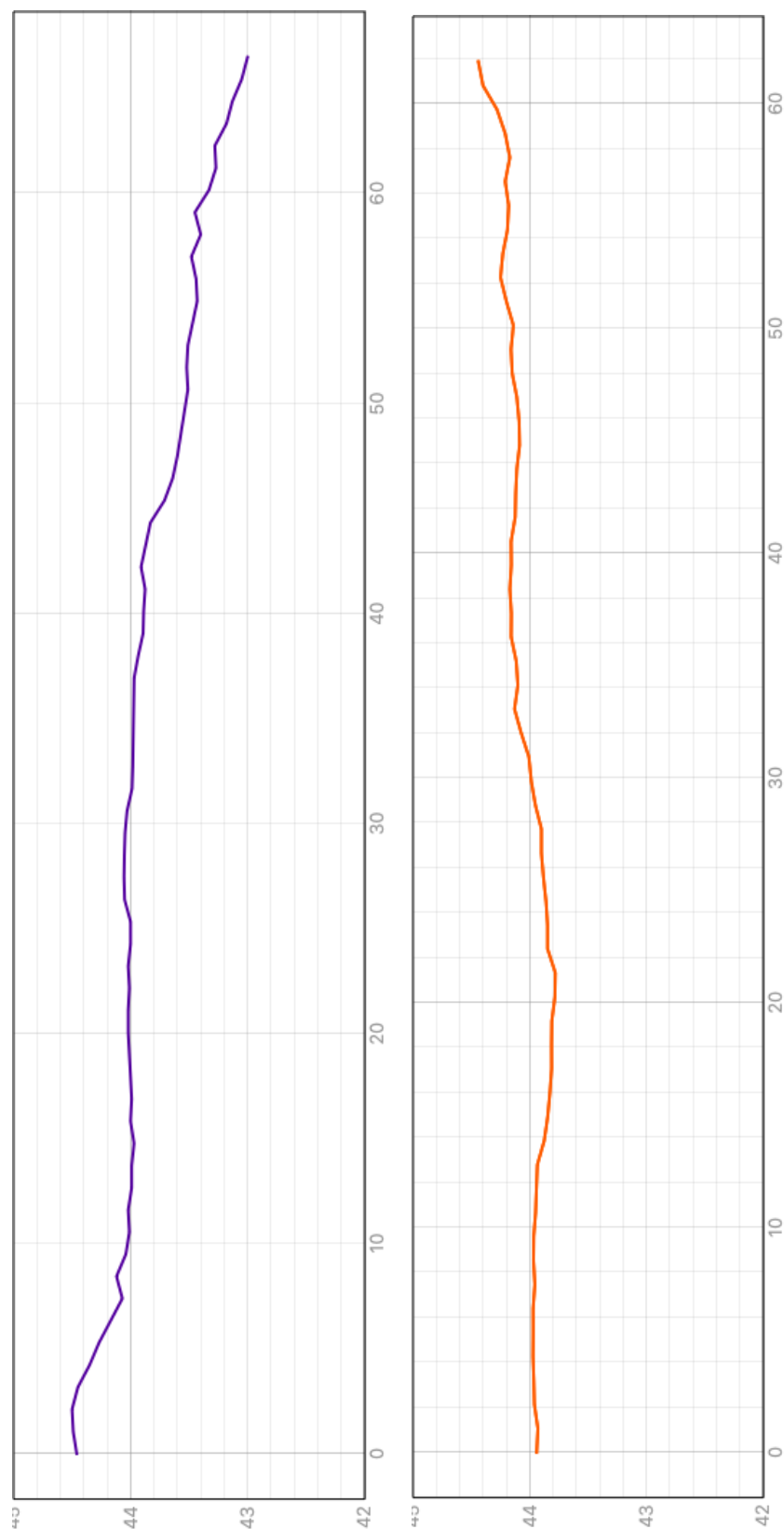

Fig. 1.8: Terreinverloop ter hoogte van het projectgebied.

Hieronder staan de verdere voor het projectgebied beschikbare gegevens opgesomd volgens www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be.

- Volgens de **tertiair geologische kaart** (www.dov.vlaanderen.be) (fig. 1.9) is het projectgebied opgebouwd uit sedimenten van de Formatie van Tielt. Deze is gedateerd in het Vroeg-Eoceen (54,8-49 Ma) en bestaat uit een grijsgroen zeer fijn zand tot stil dat kleihoudend is.
- De **quartaair geologische kaart** (www.dov.vlaanderen.be) (fig. 1.10) duidt het projectgebied aan met type 2, wat wijst op een eolische afzetting van zand tot silt uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).
- Volgens de **bodemkaart** (www.dov.vlaanderen.be) (fig. 1.11) is het projectgebied niet gekarteerd, mogelijks omwille van de bebouwing (OB-zone). Rondom het projectgebied komen echter voornamelijk (matig) droge (zand)leembodems voor met ofwel een textuur B-horizont (uitgeloogde bodems) of zonder profielontwikkeling (alluviale en colluviale bodems). Een uitzondering is de wLDx-bodemserie ten zuidoosten van het projectgebied, wat gekenmerkt wordt door een matig droge tot matig natte zandleembodem met een klei-zandsubstraat met een niet bepaalde profielontwikkeling (ondiepe leem- of zandleemdeklagen en ontsluitingen van Tertiaire klei).⁹

⁹ Van Ranst & Sys, 2000.

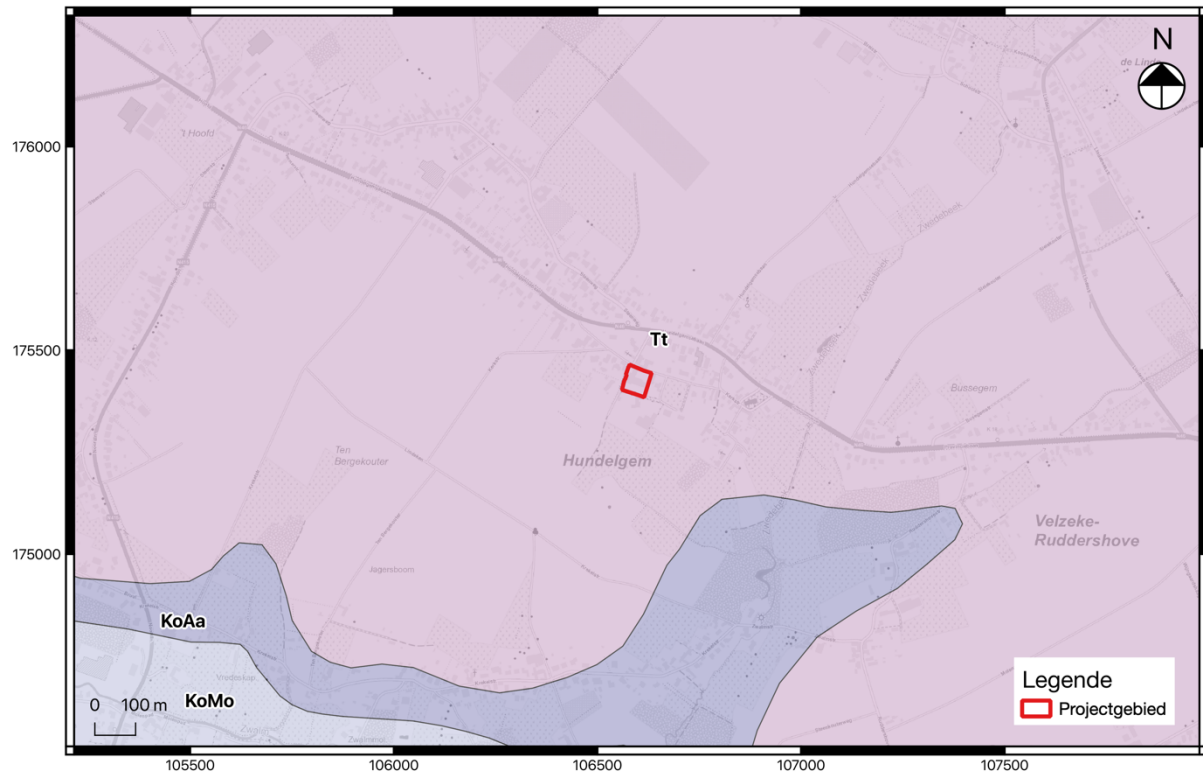

Fig. 1.9: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

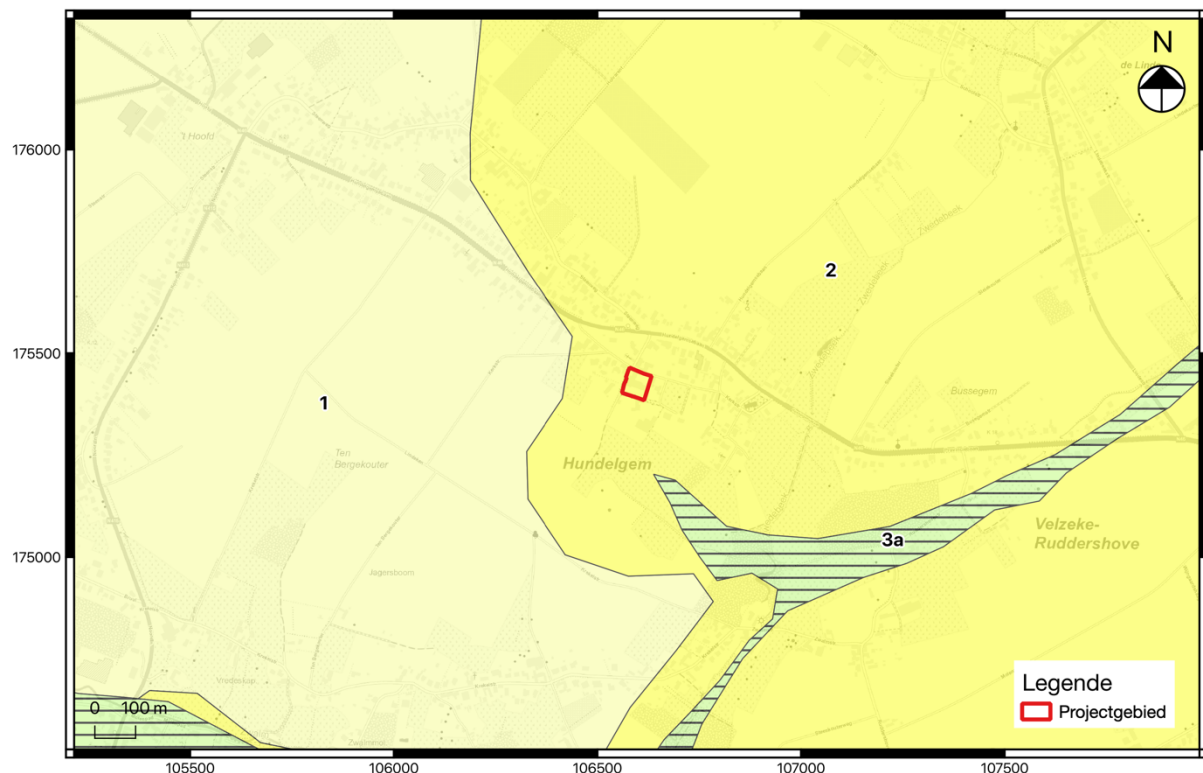

Fig. 1.10: Quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

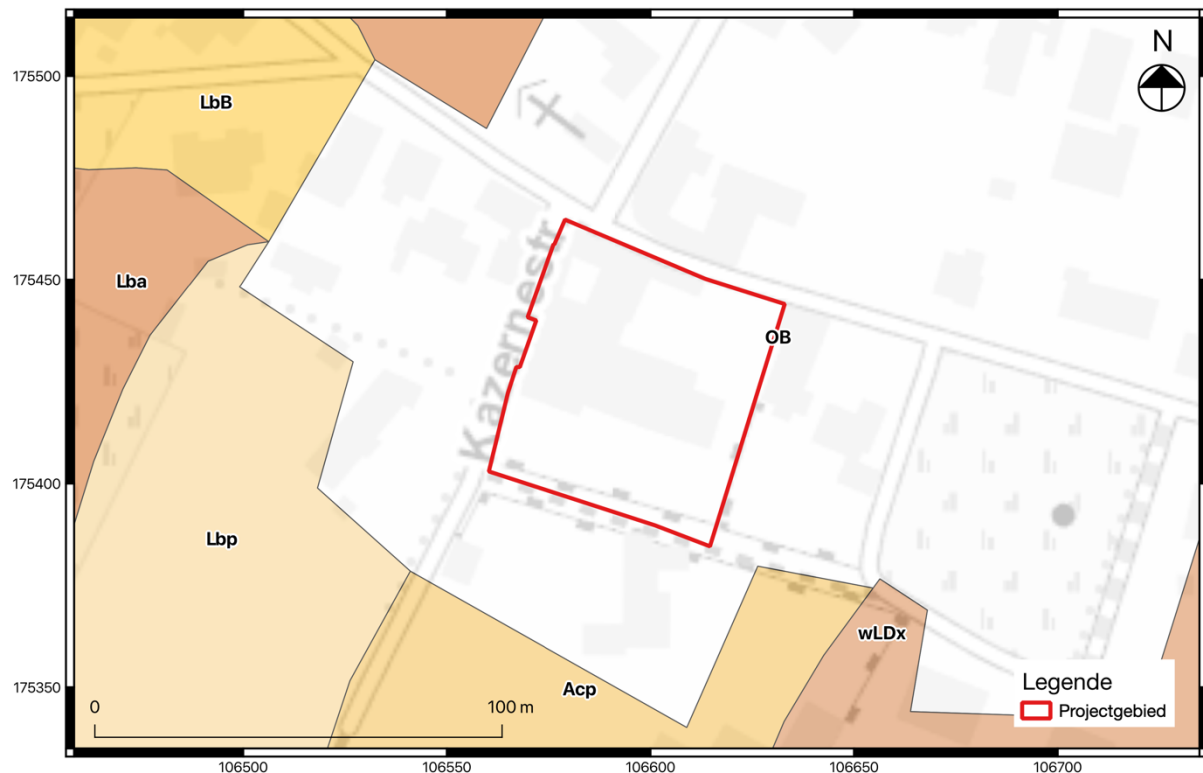

Fig. 1.11: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.

1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied¹⁰

Het projectgebied is gelegen in Hundelgem, te Zwalm. De naam Hundelgem is mogelijks afkomstig van de Germaanse toponiem Hundilinga-haim, wat 'woning der lieden van Hundilo' betekent. De eerste vermelding kan teruggebracht worden tot 1389.

Gedurende de Karolingische periode maakte het dorp deel uit van het Tenement van Inde waarna de meierij van Hundelgem tijdens de verdeling van Tenement in het bezit kwam van het Sint-Hermeskapittel van Ronse tot het einde van het Ancien Régime. Bestuurlijk behoorde Hundelgem tot het Land van Aalst en was een leen van Zottegem-Eigendom. De parochie behoorde tot 1559 toe aan het bisdom Kamerijk waarna het viel onder het aartsbisdom Mechelen en bisdom Gent.

Ten noorden van het projectgebied bevindt zich de huidige Hundelgemsebaan die voorafgaande de steenweg Gent-Zottegem vormde.

De Villaretkaart toont de ontwikkeling van Hundelgem en de nabijgelegen huidige Zwedebeek (fig. 1.12). De kaart toont reeds de aanwezigheid van een hoeve binnen het projectgebied. Deze hoeve met tuinen blijft zichtbaar op de Ferrariskaart waar ook de nabijgelegen Sint-Amanduskerk staat aangeduid (fig. 1.13 en 1.14). Aan de overzijde van de huidige Kazernesstraat toont de kaart nog een hoeve die vanaf de Atlas der Buurtwegen opgesplitst lijkt te worden in verschillende percelen met kleine huizen (fig. 1.15). De hoeve binnen het projectgebied blijft zichtbaar (fig. 1.16-1.18). De luchtfoto van 1971 toont hoe de tuinen rondom de hoeve in gebruik zijn genomen als boomgaard (fig. 1.19). Deze bomen verdwijnen geleidelijk en de luchtfoto van 2000-2003 toont een uitbreiding van de hoeve met enkele

¹⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14369>

bijgebouwen en de oostelijke verharding (fig. 1.20). Deze situatie blijft onveranderd tot op heden (fig. 1.21-1.24).

Fig. 1.12: Uittreksel uit de Villaretkaart (1745 – 1748) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.13: Uittreksel uit de Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.14: Detail van de Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied.

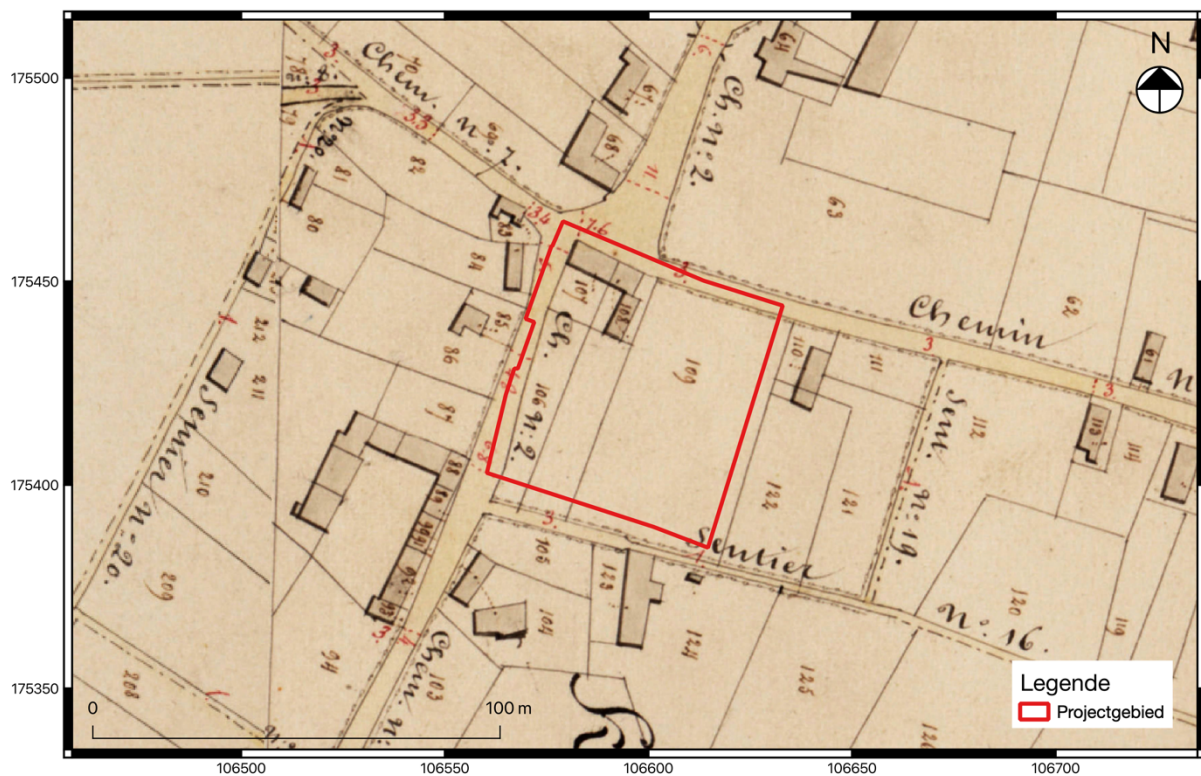

Fig. 1.15: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen (1840) met aanduiding van het projectgebied.

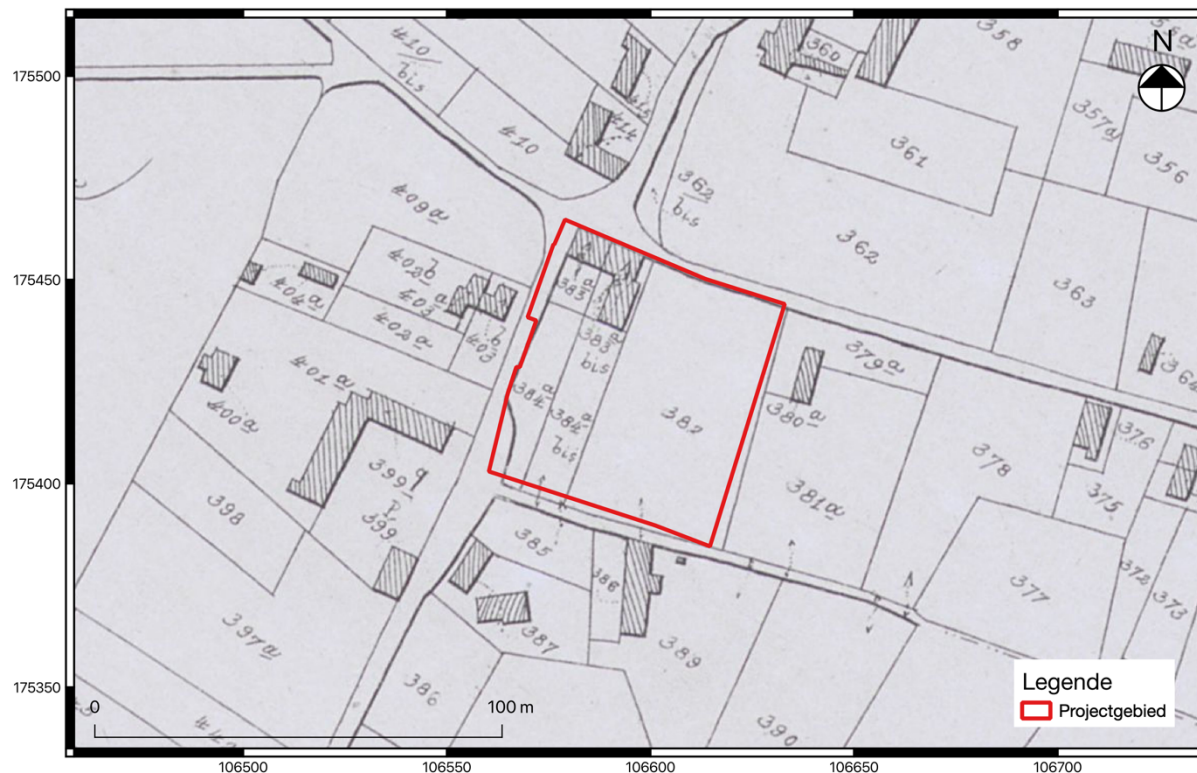

Fig. 1.16: Uittreksel uit de Poppkaart (1842 – 1879) met aanduiding van het projectgebied.

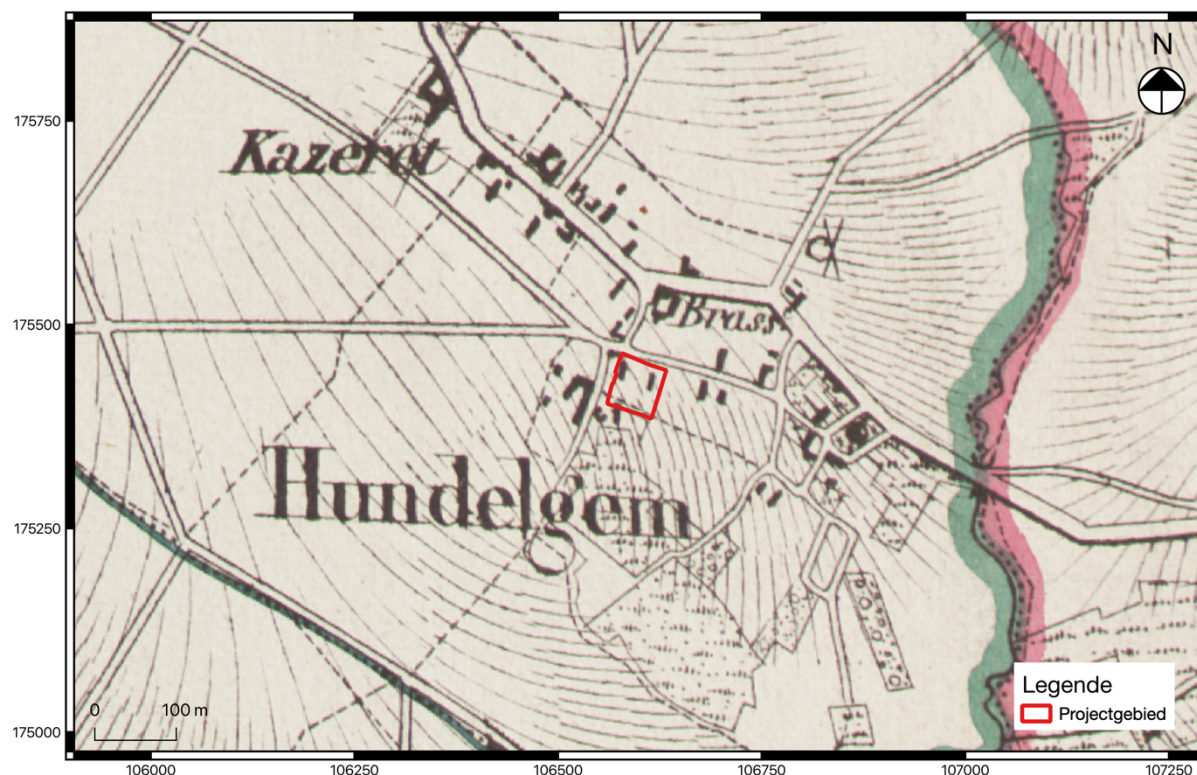

Fig. 1.17: Uittreksel uit de kaart van Vandermaelen (1846 – 1854) met aanduiding van het projectgebied.

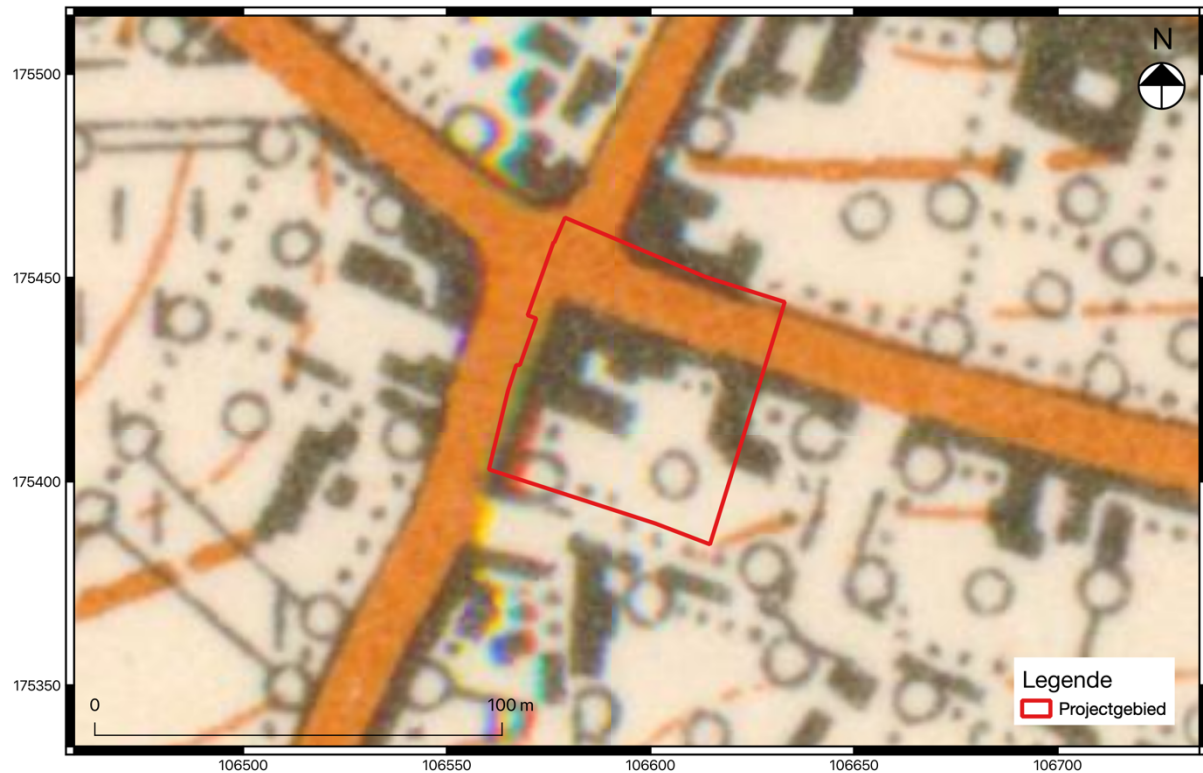

Fig. 1.18: Uittreksel uit een topografische kaart van 1939 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.19: Uittreksel uit een luchtfoto van 1971 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.20: Uittreksel uit een luchtfoto van 1979 – 1990 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.21: Uittreksel uit een luchtfoto van 2000 – 2003 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.22: Uittreksel uit een luchtfoto van 2008-2011 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.23: Uittreksel uit een luchtfoto van 2014 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.24: Uittreksel uit een luchtfoto van 2020 met aanduiding van het projectgebied.

1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied

In de ruime omgeving van het projectgebied zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd, maar zijn slechts een beperkt aantal vondst- en siteplaatsen gekend (fig. 1.25).

Ten oosten van het projectgebied zijn enkele opgravingen uitgevoerd in Velzeke-Ruddershove. Ter hoogte van Buzegem is in 1980 een vroeg-Romeins legerkamp aangetroffen met een spitsgracht (CAI ID **500307**). Uit de Laat-Romeinse periode zijn op dezelfde site 4 brandrestengraven aangetroffen. Deze funeraire traditie blijft behouden met de aanwezigheid van een Merovingisch grafveld bestaande uit 37 brandgraven, inhumatiegraven en brandgraven met de vorm van een inhumatiegraf. Deze kunnen allen gedateerd worden tussen het einde van de 5e tot de 7e eeuw. Bij één van deze graven is een handgemaakte pot aangetroffen met een chevronversiering op de schouder en een ijzeren niervormige gesp. Tijdens een opgraving aan de Molenweg zijn nog twee vroeg-Romeinse spitsgraven aangetroffen (CAI ID **500308**). Tijdens wegenwerken aan de Molenweg en Wijngaardshaag zijn verschillende archeologische sporen aangetroffen waaronder 5 urnengraven uit de late bronstijd tot vroege ijzertijd samen met 2 kuilen uit de late ijzertijd (CAI ID **500000**). Daarnaast zijn sporen aangetroffen die in verband staan met het vroeg-Romeinse legerkamp, waaronder een spitsgracht en palissade. Tenslotte zijn 12 Romeinse brandgraven aangetroffen waarvan 3 bustumgraven en 9 brandrestengraven. Aan de Paddestraat zijn 41 graven aangetroffen uit de vroege ijzertijd (vanaf Hallstatt A2 tot Hallstatt C), waaronder 29 urnengraven, 7 brandafvalgraven en 1 beenderpakgraf (CAI ID **500013**).

Ten noorden van het projectgebied zijn via veldprospectie enkele Romeinse wandscherven van amforen, dolia en kookpotten, samen met een concentratie van bouwpuin bestaande uit dakfragmenten en glauconiethoudende kiezelzandsteen, mogelijks afkomstig van een Romeinse villa (CAI ID **500175**). Vondstenconcentraties die kunnen wijzen op een Romeinse villa zijn verder aangetroffen aan de Cauter naast de Breystraat (CAI ID **500057**), aan de Den Berge Cauter waar

dakpanfragmenten en enkele wandscherven van een bakoven zijn teruggevonden (CAI ID **500185**), aan de Kerkelstraat waar ook scherven van terra sigillata, oranje-rood kruikwaar, kookpotten, een mortarium en een 'potoven' zijn aangetroffen (CAI ID **500176**), aan de Gaverbosdreef (CAI ID **500178**) en aan de Hembeke waar ook scherven van kruikwaar, dolia en grijs, gereduceerd aardewerk zijn gevonden (CAI ID **500177**).

Aan de Hembeke zijn via metaaldetectie verschillende vondsten aangetroffen, met name enkele kogels uit WO II (CAI ID **216880**, **216891**, **216879**, **216878** en **216890**), een schelling van Maria Theresia van Oostenrijk uit 1751 (CAI ID **216876**), een (klok)sleutel met knoopmotief uit de nieuwe of nieuwste tijd (CAI ID **216895**) en een sluitgewicht uit de 17^e-19^e eeuw (CAI ID **216893**).

Aan de Lindebeekstraat is bij toeval een muntschat teruggevonden met een 12-tal munten in een metalen kokertjes gedateerd tussen 1612 tot 1637 (CAI ID **500096**).

Aan de Kerkelstraat bevindt zich het Pedens molentje die oorspronkelijk gekend stond als de 'Jans Molen Van Der Biest' en 'Biestmolen' (CAI ID **502019**). Het gaat om een bovenslagwatermolen op de Zwedebeek die reeds vermeld is in 1354.

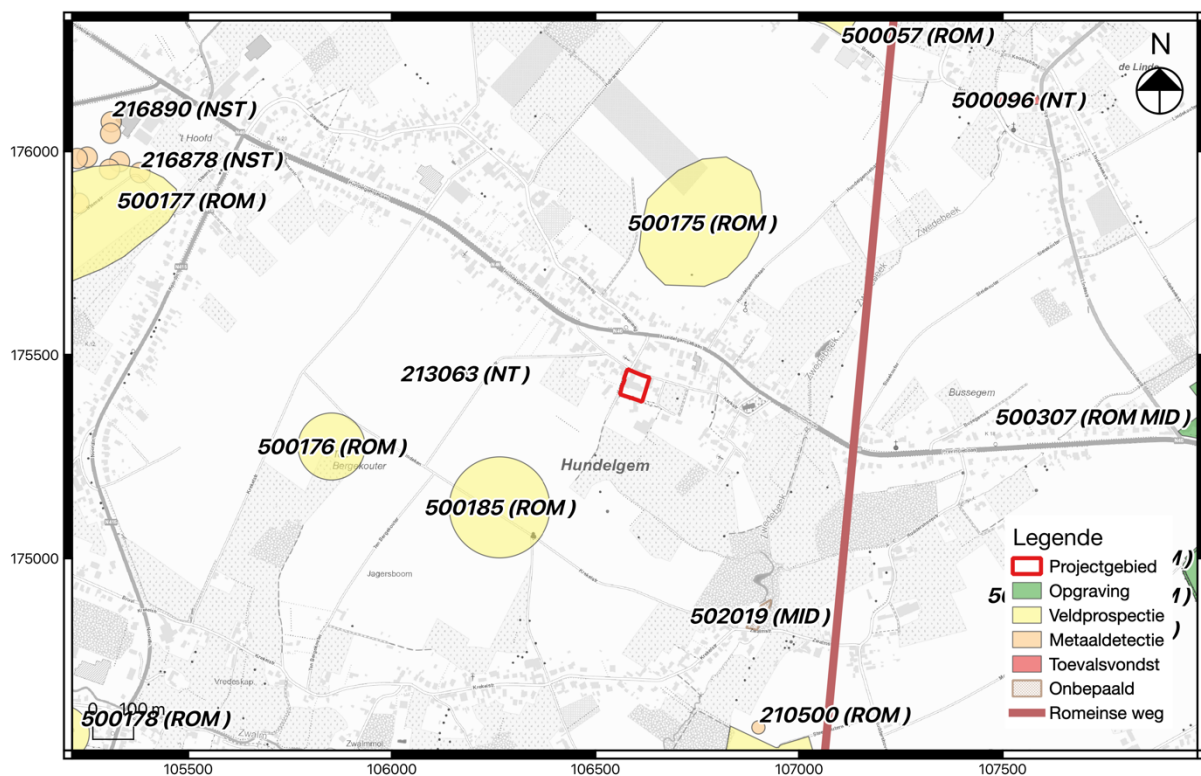

Fig. 1.25: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied¹¹.

¹¹ www.agiv.be

Archeologienota's

Er werd reeds voor een aantal projecten in de omgeving rondom het projectgebied een archeologienota opgemaakt in het kader van een vergunningsdossier (fig. 1.26).

In mei 2021 is een archeologienota opgesteld aan de Hundelgemsebaan door ABO naar aanleiding van een verkaveling (ID **18521**). Omwille van de nabijheid van een waterloop en de vicus van Velzeke, wordt verder archeologisch onderzoek geadviseerd in de vorm van landschappelijke boringen met eventueel een verder steentijdtraject en/of proefsleuvenonderzoek.

Verder zuidelijk aan de Hundelgemsebaan is in 2017 een archeologienota opgesteld door ABO naar aanleiding van een verkaveling (ID **2871**). Omwille van de gunstige landschappelijke ligging en nabijheid van vindplaatsen van Romeins materiaal, is verder archeologisch onderzoek geadviseerd.

Aan de Noordlaan is in 2019 door ABO een archeologienota opgesteld naar aanleiding van de aanleg van een gescheiden rioleringstelsel (ID **11088**). Omwille van de recente verstoring van de weg en reeds aangelegde riolering, is het volledige wegtracé vrijgegeven. Ter hoogte van de voorziene werfzone langs de Noordlaan, het terrein voor grondverbetering en het gehele Millenniumpark wordt wel verder archeologisch onderzoek geadviseerd. In april 2020 is het vooronderzoek uitgevoerd door ABO (ID **14492**). Tijdens de metaaldetectie zijn geen archeologisch relevante artefacten aangetroffen. Op basis van het landschappelijk bodemonderzoek is op het terrein voor grondverbetering een verkennend booronderzoek en proefsleuvenonderzoek geadviseerd, maar wordt het terrein in de beekvallei en aan het Millenniumpark vrijgegeven. Uit het verkennend booronderzoek zijn geen lithische artefacten aangetroffen waardoor geen verder steentijdtraject is uitgevoerd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek op het terrein voor grondverbetering, is in de noordelijke zone een sporenconcentratie aangetroffen in de vorm van enkele erfgreppels en kuilen uit de Romeinse periode samen met bouw materiaal waardoor de aanwezigheid van een Romeinse villa of landbouwuuitbating kan verondersteld worden. Uit de Tweede Wereldoorlog is een kuil aangetroffen met restanten van een propeller van een gevechtsvliegtuig, dat in verband gebracht kan worden met een crashlanding van een Duitse Heinkel in 1940 op het voormalige vliegveld van Oosterzele. Op basis van de aangetroffen sporen uit de Romeinse periode en WO II, wordt verder archeologisch onderzoek geadviseerd in de noordelijke zone van het terrein.

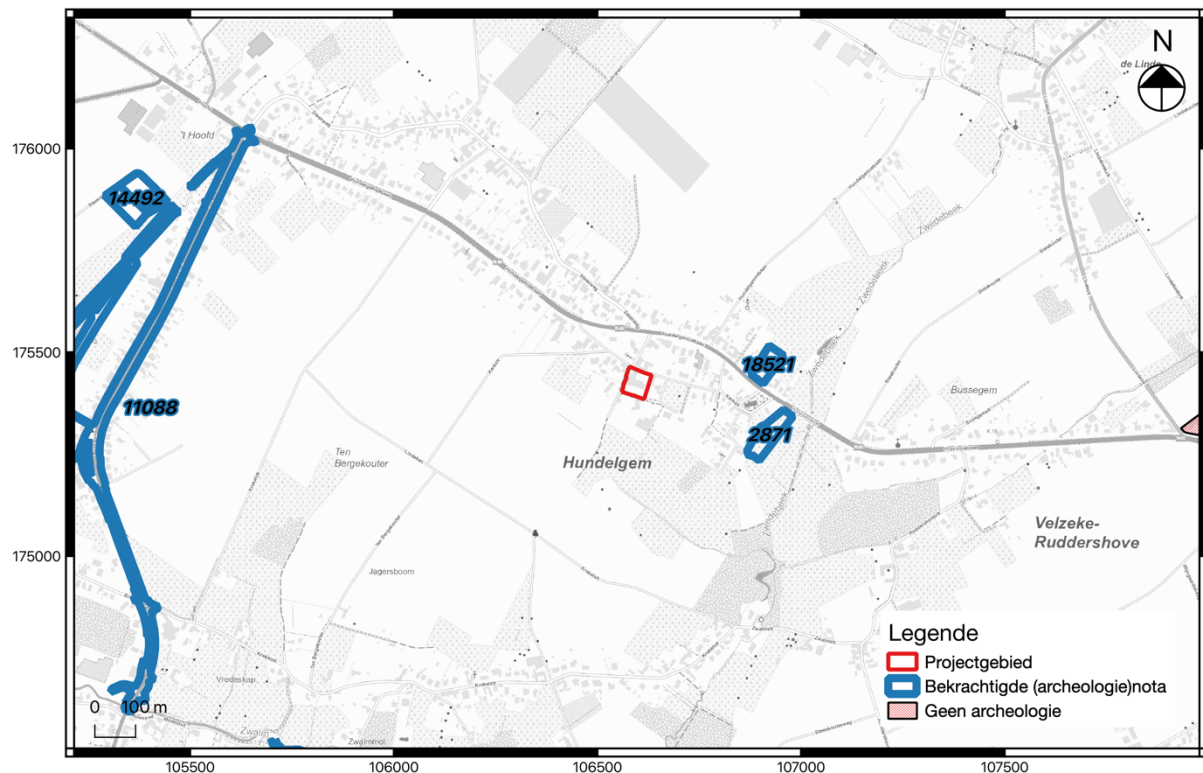

Fig. 1.26: Archeologisch onderzoek uitgevoerd in de ruime omgeving met situering van het projectgebied.

1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Het projectgebied bevindt zich in Hundelgem (Zwalm) in de (zand)leemstreek. In de ruime omgeving van het projectgebied is een continue bewoning uit de Romeinse periode gekend, wat voornamelijk te wijten is aan de nabijheid van de Romeinse vicus van Velzeke waar onder andere een vroeg-Romeins legerkamp is aangetroffen. Tijdens de middeleeuwen bleef het gebied bewoond en via een kaartstudie is reeds vanaf de 18^e eeuw een hoeve zichtbaar binnen het projectgebied.

Op ca. 217 m ten zuiden van het terrein ontspringt de Fonteinbeek en op ca. 395 m ten oosten van het projectgebied stroomt de Zwedebeek. De bodem van het projectgebied is niet gekend, maar het gaat wellicht om een (matig) droge (zand)leembodem met ofwel een textuur B-horizont (uitgeloogde bodems) ofwel zonder profielontwikkeling (alluviale en colluviale bodems). Hoewel in de omgeving weinig tot geen prehistorische vindplaatsen gekend zijn, kan dit te wijten zijn aan het ontbreken van systematisch archeologisch onderzoek met een focus op steentijd. Omwille van de ongekende bodemopbouw en het ontbreken van archeologisch steentijdonderzoek, is het moeilijk een inschatting te maken van de bewaring van steentijd **artefactensites**, maar kan door de nabijheid van waterlopen als matig worden ingeschat. Een landschappelijk bodemonderzoek kan hier meer duidelijkheid bieden.

Het projectgebied bevindt zich ten westen van de vicus van Velzeke waar onder andere een vroeg-Romeins legerkamp is aangetroffen. Verder zijn in de omgeving verschillende vondstmeldingen gedaan die kunnen wijzen op de aanwezigheid van meerdere Romeinse villa's. Omwille hiervan wordt de bewaring van eventuele (pre)historische **sporensites** als hoog ingeschat, zeker voor wat betreft de Romeinse periode.

Een kaartstudie toont de aanwezigheid van een hoeve in het projectgebied vanaf de 18^e eeuw, waardoor de verwachting voor **(post)-middeleeuwse sporensites** als hoog kan worden ingeschat.

1.2.5 Synthese

Het projectgebied bevindt zich in Hundelgem (Zwalm) in de (zand)leemstreek. In de ruime omgeving van het projectgebied is een continue bewoning uit de Romeinse periode gekend, wat voornamelijk te wijten is aan de nabijheid van de Romeinse vicus van Velzeke waar onder andere een vroeg-Romeins legerkamp is aangetroffen. Tijdens de middeleeuwen bleef het gebied bewoond en via een kaartstudie is reeds vanaf de 18^e eeuw een hoeve zichtbaar binnen het projectgebied.

Het terrein is gelegen op de zuidoostelijke flank van een heuvel in de vallei van de Zwede- en Fonteinbeek. Hydrografisch behoort het projectgebied tot het Boven-Scheldebekken waarbij de Fonteinbeek ontspringt op ca. 217 m ten zuiden van het projectgebied, en de Zwedebeek stroomt op ca. 395 m ten oosten. Bodemkundig is het projectgebied niet gekarteerd omwille van de bebouwing (OB-zone). Rondom het projectgebied komen echter voornamelijk (matig) droge (zand)leembodems voor met ofwel een textuur B-horizont (uitgeloogde bodems) of zonder profielontwikkeling (alluviale en colluviale bodems). Een uitzondering is de wLDx-bodemserie ten zuidoosten van het projectgebied, wat gekenmerkt wordt door een matig droge tot matig natte zandleembodem met een klei-zandsubstraat met een niet bepaalde profielontwikkeling (ondiepe leem- of zandleemdeklagen en ontsluitingen van Tertiaire klei).

Op ca. 217 m ten zuiden van het terrein ontspringt de Fonteinbeek en op ca. 395 m ten oosten van het projectgebied stroomt de Zwedebeek. De bodem van het projectgebied is niet gekend, maar het gaat wellicht om een (matig) droge (zand)leembodem met ofwel een textuur B-horizont (uitgeloogde bodems) ofwel zonder profielontwikkeling (alluviale en colluviale bodems). Hoewel in de omgeving weinig tot geen prehistorische vindplaatsen gekend zijn, kan dit te wijten zijn aan het ontbreken van systematisch archeologisch onderzoek met een focus op steentijd. Omwille van de ongekende bodemopbouw en het ontbreken van archeologisch steentijdonderzoek, is het moeilijk een inschatting te maken van de bewaring van steentijd **artefactensites**, maar kan door de nabijheid van waterlopen als matig worden ingeschat. Een landschappelijk bodemonderzoek kan hier meer duidelijkheid bieden.

Het projectgebied bevindt zich ten westen van de vicus van Velzeke waar onder andere een vroeg-Romeins legerkamp is aangetroffen. Verder zijn in de omgeving verschillende artefacten gevonden die kunnen wijzen op de aanwezigheid van meerdere Romeinse villa's. Omwille hiervan wordt de bewaring van eventuele (pre)historische **sporensites** als hoog ingeschat.

Een kaartstudie toont de aanwezigheid van een hoeve in het projectgebied vanaf de 18^e eeuw, waardoor de verwachting voor **(post)-middeleeuwse sporensites** als hoog kan worden ingeschat.

Op basis van het bureauonderzoek kan worden geconcludeerd dat er een archeologische verwachting bestaat voor (pre)historische archeologische waarden vanaf de steentijd voor het gehele projectgebied. Door het vastgestelde potentieel aan kenniswinst wordt een vooronderzoek met/zonder ingreep in de bodem noodzakelijk en nuttig geacht. De volgende onderzoeksvragen worden beantwoord:

Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?

De afwezigheid van een archeologische site kan niet afdoende gestaafd worden. Een landschappelijk bodemonderzoek kan nagaan in hoeverre de recente activiteiten het bodemarchief hebben verstoord. Er zijn drie kelders aanwezig, die met zekerheid het archeologisch vlak hebben verstoord.

Zijn er archeologische relevante sites aanwezig?

Er zijn geen indicaties aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologische relevante sites.

Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?

Het wetenschappelijk potentieel van eventueel aanwezige sites is groot, omwille van de nabijgelegen vicus van Velzeke met onder andere een vroeg-Romeins legerkamp en het potentieel in de ruime omgeving van de aanwezigheid van verschillende Romeinse villa's.

Moeten er bijkomende maatregelen genomen worden omwille van eventuele aanwezige sites?

Ja.

Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.

Zie Hoofdstuk 2.

Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

De geplande werken omvatten een verkaveling waarbij de bodem tot op een aanzienlijke diepte zal verstoord worden. Het niet laten doorgaan van deze werken is geen optie.

Gezien de afwezigheid van een archeologische site niet afdoende kan worden bewezen, enkel op basis van een bureauonderzoek, dient verder archeologisch **vervolgonderzoek** plaats te vinden over het gehele projectgebied. Naar de uitdrukkelijke wens van de initiatiefnemer wordt een **Programma van Maatregelen in uitgesteld traject** opgesteld.

Het procesverloop rondom de afwegingen van verder vooronderzoek voor dit onderzoeksterrein na afronding van het bureauonderzoek, staat samenvattend gevisualiseerd in fig. 1.27.

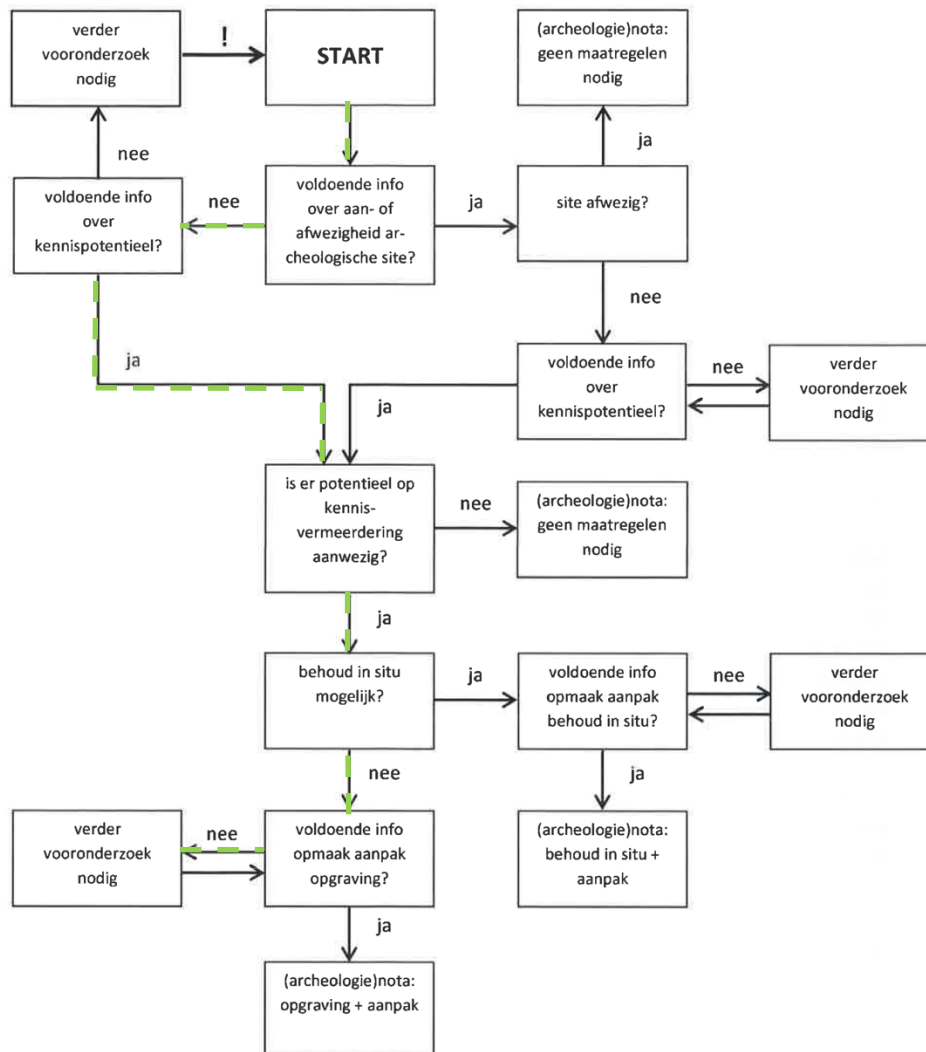

Fig. 1.27: Procesverloop voor het projectgebied (= groen) gevisualiseerd binnen de beslissingsboom bij de afweging over de noodzaak tot verder onderzoek (Bron afbeelding: Code Goede Praktijk 5.2, p. 32).

Bibliografie

Literatuur:

CROMBÉ P., PERDAEN Y. & SERGANT J. 2006: Extensive Artefact Concentrations: Single Occupations or Palimpsests? The Evidence from the Early Mesolithic Site of Verrebroek “Dok” (Belgium), in: KIND J. (ED.), *After the Ice Age. Settlements, subsistence and social development in the Mesolithic of Central Europe, Proceedings of the International Conference 9th tot 12th of September 2003*, Stuttgart, 237-244.

DEBRABANDERE F., DEVOS M., KEMPENEERS P., MENNEN V., RYCKEBOER H. & VAN OSTA W., 2010: “De Vlaamse Gemeentenamen, Verklarend woordenboek”. Brussel: Davidsfonds Uitgeverij.

KEMPENEERS P., LEENDERS K., MENNEN V. & VANNIEUWENHUYZE B., 2016: “De Vlaamse Waternamen, Verklarend en geïllustreerd woordenboek – DEEL I: De provincies Antwerpen, Limburg, Vlaams-Brabant en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest”. Leuven: Peeters.

VAN RANST E. & SYS C., 2000. “Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)”. Gent: Laboratorium voor Bodemkunde.

MATTHIJS J., 1999. Kaartblad 25, Hasselt, in: DE GEYTER G. (ED.), *Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België, Vlaams Gewest*, Brussel: Ministerie van economische zaken.

VANDEPUTTE O., 2011: “Erfgoedbibliotheek van de Belgische gemeenten”. Tielt: Lannoo.

Websites geraadpleegd maart 2021:

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300946>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13869>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/thesaurus>

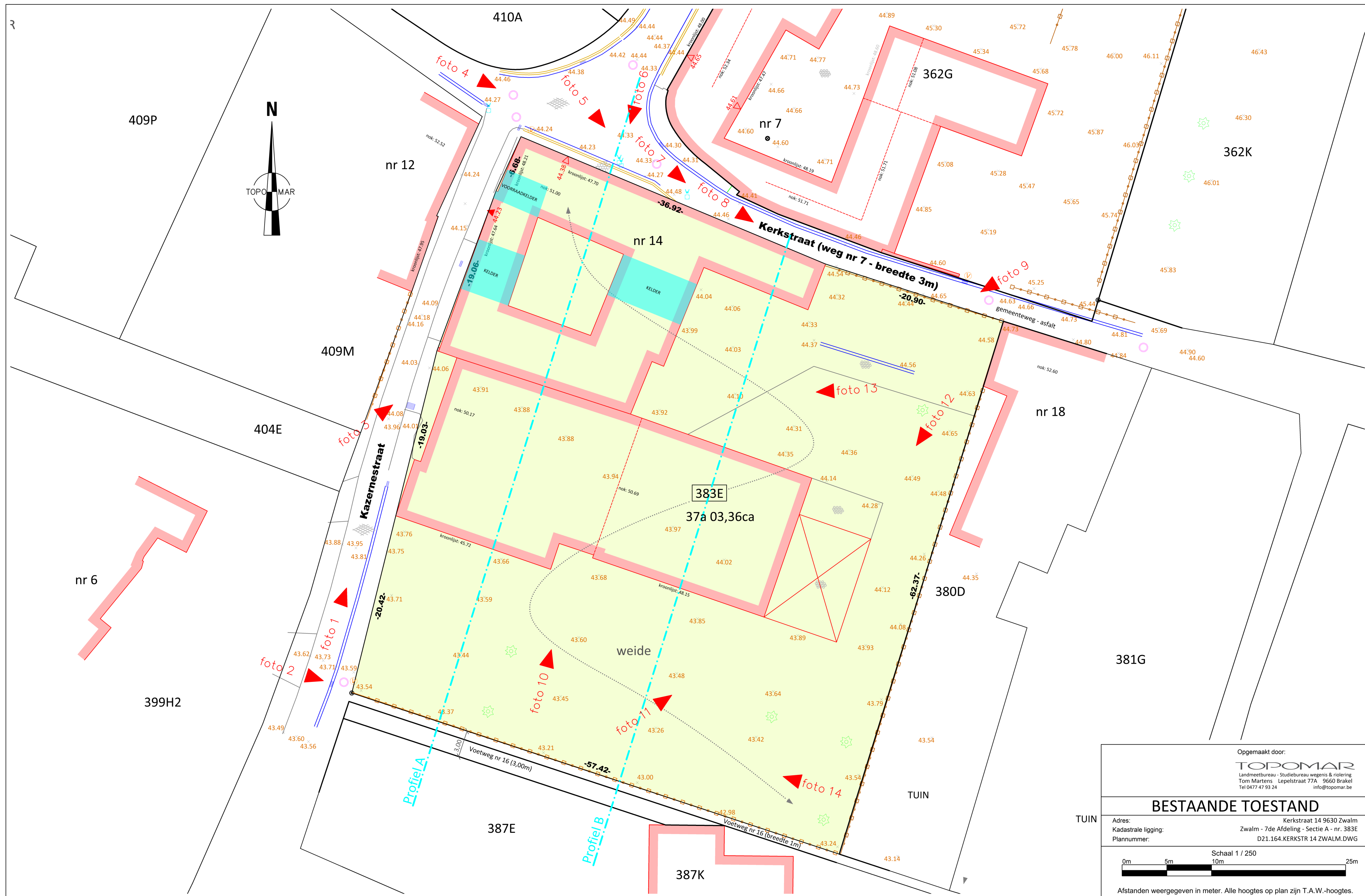
<https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

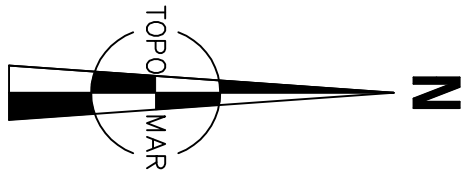
www.agiv.be

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

Opgemaakt door:
TOPOMAR
Landmeetbureau - Studebureau wagens & riolering
Tom Martens - Lepelstraat 77A - 9660 Brakel
Tel 0477 47 93 24 info@topomar.be

SCHETSONTWERP VERKAVELLING KERKSTRAAT 14 ZWALM

Adres: Kerkstraat 7 te 9630 Zwalm
Kadastrale ligging: Zwalm - 7de Afdeling - Sectie A - nr. 383E
Plannummer: 2020.01.16.VO.VK.KERKSTR.14.ZWALM.dwg

Schaal 1 / 250

Afstanden weergegeven in meter. Alle hoogtes op plan zijn T.A.W.-hoogtes.